

УДК 378-027.561:373.2.011.3-051

DOI <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2026.111.16>

Лисенко Н. В.

orcid.org/0000-0002-1729-9542

Матішак М. В.

orcid.org/0000-0001-9235-9835

Захарасевич Н. В.

orcid.org/0000-0003-2808-3947

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ІНТЕГРУВАННЯ ВИБІРКОВИХ ДИСЦИПЛІН І ЗМІСТУ НОРМАТИВНИХ КУРСІВ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ РІЗНОГО ТИПУ

У статті здійснено теоретичне обґрунтування та висвітлено методичні особливості реалізації структурно-функціонального підходу у процесі фахової підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти. Актуалізовано проблему інтегрування змісту нормативних і вибіркових освітніх компонентів у контексті модернізації вищої педагогічної освіти України та з урахуванням сучасних соціальних запитів. На основі аналізу наукових джерел і практичного досвіду підготовки здобувачів спеціальності А2 Дошкільна освіта розкрито сутність структурно-функціонального підходу як такого, що забезпечує цілісність, системність і логічну послідовність освітнього процесу.

Проаналізовано можливості інтеграції змісту нормативного освітнього компонента «Педагогіка дошкільна» з вибірковими дисциплінами, зокрема «Освітня діяльність вихователя різновікової групи ЗО», «Комп'ютерні ігри в роботі з дітьми» та ін. Визначено їхню роль у поглибленні теоретичних знань, конкретизації дидактичних положень і формуванні практичних умінь майбутніх педагогів. Доведено, що структурно-функціональний підхід сприяє встановленню міждисциплінарних зв'язків, узгодженню змісту навчальних дисциплін, забезпеченню наступності та варіативності фахової підготовки.

Обґрунтовано, що впровадження зазначеного підходу активізує пізнавальну діяльність здобувачів освіти, формує їхню готовність до професійної самореалізації, саморозвитку та безперервної освіти. Підкреслено, що інтеграція освітніх компонентів дозволяє підготувати конкурентоспроможного фахівця, здатного ефективно здійснювати професійну діяльність у закладах дошкільної освіти різного типу.

Ключові слова: структурно-функціональний підхід, фахова підготовка педагогів, дошкільна освіта, дошкільна педагогіка, інтеграція освітніх компонентів, різновікові групи, комп'ютерні ігри.

Ідея реформування змісту фахової підготовки у ЗВО України не нова. По суті, сьогодні вона торкнулася всіх спеціальностей, утім, і спеціальності А2 Дошкільна освіта, порушивши чимало проблем не лише у її системі, а й у змісті. Активні намагання інтегрувати надбання європейських освітніх систем у контури української, відчутно зачепили її право на самостійні пошуки шляхів удосконалення, враховуючи, насамперед, національні традиції й результати багаторічних досліджень українських учених.

Різні аспекти фахової підготовки майбутніх педагогів ЗДО за останні десятиліття обґрунтовані у працях: Л. Артемової, А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик, Н. Кудикіної, К. Крутій, І. Луценко та ін. (підготовка майбутніх педагогів до формування і розвитку різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку); І. Беґа, Н. Бібік, І. Дичківської, В. Іванової, О. Кононко, О. Савченко, О. Сухомлинської та ін. (технології професійної підготовки майбутніх педагогів до педагогічної творчості й запозичення ефективного здобутку вчених зарубіжних країн); А. Беленької, О. Брежневої, Е. Вільчовського, Ю. Косенко, С. Курінної, Н. Лисенко, О. Семенова, Т. Танько та ін. (професіоналізація фахової підготовки та особливості детермінованості її змісту впливом взаємодії з різними факторами навколишнього природного і соціального середовища); В. Ляпунової, Н. Грами, Т. Піроженко, О. Рейпольської та ін. (професійна підготовка майбутніх педагогів до налагодження міжособистісних взаємовідносин всіх учасників освітнього процесу та ін.).

Сучасний підхід щодо доцільності творчого запозичення доробку зарубіжних колег об'єднує українських учених не лише навколо проблеми неухильного забезпечення високої якості освітніх послуг для дітей дошкільного віку, а й щодо шляхів реалізації неперервної освіти педагогів ЗДО на гуманістичних ідеях і загальнолюдських цінностях.

На розв'язання таких завдань спрямовані різні методологічні підходи, якими сьогодні вирізняється українська теорія і практика фахової підготовки майбутніх педагогів у ЗВО різних рівнів акредитації. Не применшуючи значення відомих нам підходів (акмеологічний, аксіологічний, гуманістичний, історико-цивілізаційний, діяльнісний, компетентнісний, системний, професіографічний та ін.), у статті маємо намір зосередити свою увагу на одному з них – структурно-функціональному, оскільки педагогічний професіоналізм визначальною мірою детермінований змістом освітніх компонентів (ОК), передбачених навчальними планами певного ЗВО (у нашій статті – досвід Карпатського національного університету імені Василя Стефаника).

Мета статті – обґрунтувати теоретичні аспекти і методичні особливості реалізації структурно-функціонального підходу у процесі фахової підготовки майбутніх вихователів ЗДО на прикладі інтегрування змісту нормативного освітнього компонента «Педагогіка дошкільна» та вибіркових освітніх компонентів.

У ракурсі означених вище методологічних підходів, структурно-функціональний розглядаємо з погляду на те, що він належить до загальнонаукових. Відповідно, його аналіз здійснюватимемо у вимірах складно структурованої системи, яка об'єднує досить різні освітні компоненти з притаманними для них функціями та системоутворюючими зв'язками. Розглянемо їх розлого для того, щоб досягти очікуваного результату від аналізу порушеної нами проблеми.

Структурно-функціональний підхід потребує сьогодні особливої уваги не лише до питань про сучасні вимоги до професійних знань умінь і навичок майбутніх педагогів ЗДО, а й до формування його готовності, насамперед, навчатися впродовж життя. У нашому розумінні використання цього підходу дозволить реалізувати саме таку організацію освітнього процесу ЗВО, результатом якої стане посилення особистісної внутрішньої активності кожного здобувача освіти, тобто необхідної передумови для формування його готовності до професійного саморозвитку у майбутньому, впродовж активного професійного життя шляхом самоосвіти. Адже результати професійної підготовки до безпосередньої діяльності помітні лише за умови самостійної участі у її процесі.

У науковій літературі використовується поняття «структурно-функціональна модель». З цього приводу В. Дука зазначає, що таке середовище інтегрує соціальний, просторово-предметний і психодидактичний компоненти, які взаємодоповнюють один одного і забезпечують ефективність освітнього процесу [2, с. 63]. В. Каплінський акцентує, що «структурно-функціональна взаємодія організаційно-педагогічних умов, факторів, етапів, критеріїв і показників сформованості загальнопедагогічної компетентності студентів як результату їхнього професійного становлення» [3, с. 56].

Структурно-функціональний підхід привносить в організацію освітнього процесу ЗВО свої корективи, передусім, у його процесуально-технологічну складову. Він забезпечує кожному здобувачу реалізацію ідеї суб'єктності та самодетермінації шляхом оволодіння професійними знаннями, уміннями і навичками відповідно до того функціоналу, який вичерпно прописаний в Професійному стандарті «Вихователь закладу дошкільної освіти» (2021) та Професійному стандарті «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» (2021).

У процесі аналізу порушеної теми ми опиралися на результати досліджень науковців, які обґрунтовано обстоюють свої погляди на те, що об'єктивно існує очевидна відмінність між функціями педагогів ЗДО в процесі їхньої професійної діяльності, професійно-особистісними якостями і сформованими здатностями, необхідними для здійснення професійної діяльності вихователя дітей дошкільного віку, вихователя-методиста закладу дошкільної освіти чи то директора закладу дошкільної освіти тощо. Водночас, чимало компетентностей є спільними та необхідними, незалежно від посади.

Навчальна діяльність сучасного здобувача освіти за фахом А2 Дошкільна освіта вирізняється двома векторами її спрямованості. А саме – об'єктивним, який чітко реалізує зміст навчального плану ЗВО в частині його нормативних навчальних дисциплін (ОК) та суб'єктивним – за якого майбутній педагог, орієнтуючись на професійну діяльність у подальшому, самостійно обирає перелік додаткових (вибіркових) ОК, усвідомлено опановує їхнім змістом, самоорганізуючись і здійснюючи самостійний контроль за своїми освітніми досягненнями.

Реалізація структурно-функціонального підходу в освітньому процесі ЗВО забезпечує після здобуття освіти рівень фахівця спеціальності А2 Дошкільна освіта значно іншого типу – конкурентоспроможного на ринку праці, на якому представлені запити соціуму не лише до сформованої фаховості, а й до професійних та особистісних цінностей.

Ураховуючи все зазначене вище, структурно-функціональний підхід визначаємо як такий, що обумовлює для кожного студента можливість професійного та особистісного зростання, тобто кожен – активний суб'єкт освітнього процесу, що цілеспрямовано опановує фаховими знаннями, уміннями і навичками професійної самореалізації, прогнозування траєкторії індивідуального професійного саморозвитку (самоорганізація, самоосвіта, самоконтроль), а також самоактуалізації в різних видах педагогічної практики чи (асистентської) консультативної діяльності з дітьми з ООП.

Як ми зазначили вище, фахова підготовка майбутніх педагогів для ЗДО детермінована соціальним замовленням на якісні освітні послуги для дітей раннього і дошкільного віку. Відповідно, така підготовка спрямовується на формування системних знань про дитину та особливості її розвитку й особистісного становлення. Таку системність забезпечують дисципліни навчального плану, які є не лише засобом загального розвитку майбутнього педагога, а й формують основи його професійної діяльності, яка буде спрямована на успішну реалізацію освітніх завдань з дітьми у ЗДО різного типу і різних форм власності. Специфіка засвоєння знань професійно спрямованих ОК полягає у тому, що ними не можливо опанувати поза самостійною активною і практично спрямованою діяльністю, що, власне посилює увагу і до змісту різних видів педагогічної практики від першого – і до останнього курсів навчання у ЗВО згідно освітнього рівня підготовки.

Зміст фахової підготовки, у контексті зазначеного вище, розглядаємо як комплексну програму. Основами для її успішної реалізації є програмно-цільовий метод планування і управління освітнім процесом ЗВО. У такій програмі, як було наголошено вище, на прикладі Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, інтегровано всі ОК (нормативні та вибіркові), які віддзеркалюють історико-педагогічний, психолого-педагогічний, теоретико-методичний і практико-технологічний рівні сучасник наук про дітей означеного віку, а також специфіку освітньої діяльності з ними в закладах дошкільної освіти.

Зміст навчальної програми фахової підготовки бакалавра за спеціальністю А2 Дошкільна освіта адаптований до ОКР, відповідно, у програмі кожного ОК синтезовано не лише теоретичні міждисциплінарні знання, а й практичні уміння їхнього впровадження в різні види діяльності з дітьми та з усіма іншими учасниками освітнього процесу ЗДО, а також вони є необхідною умовою для успішного опанування ОК професійного змісту. До прикладу, «Українська мова за професійним спрямуванням», «Психологія загальна», «Педагогіка загальна», «Основи інклюзивного навчання», «Педагогіка дошкільна», «Дитяча лінгводидактика», «Дитяча література» та ін, вирізняються дитинознавчим змістом, що, надалі, забезпечує системність, інтегративність та логічну послідовність в опануванні студентами методико-технологічною спрямованістю кожного ОК. Як от: Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень, Методика проведення занять з народознавства, Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей дошкільного віку та ін. Вони містять, окрім наукових основ, технології формування цілісного уявлення про керівництво відповідним видом діяльності дітей різного віку, методики розвитку їхніх практичних умінь і навичок, механізми забезпечення пролонгованості змісту освітнього процесу ЗДО на наступні щаблі навчання і виховання, скажімо, НУШ.

Відповідно до наведеної короткої характеристики змісту програми підготовки майбутніх педагогів ЗДО за структурно-функціональним підходом, комплекс її ОК забезпечує не лише загальнотеоретичні основи фахової підготовки, а й дозволяє, по-перше, узгоджувати терміни і тривалість вивчення ОК; по-друге, прогнозувати шляхи забезпечення наступності та логіки опанування їхнім змістом; по-третє, використовувати міждисциплінарні зв'язки унаслідок взаємодії ОК за об'єктом і методами діяльності; по-четверте, ефективно формувати не лише теоретичні знання, а й практичні уміння й навички їхньої реалізації у професійній діяльності.

У сучасній системі фахової підготовки майбутніх педагогів ЗДО чітко виражена її ступеневість не лише за формальними ознаками ОКР, а за тим, що кожен освітньо-кваліфікаційний рівень, утім, пролонгований на наступний, а, фактично, є завершальним, що офіційно прописано у Професійних стандартах 2021 року. Водночас, поглиблення процесів трансформації в освіті України загалом і дошкільної, зокрема, постійні зміни під впливом різних соціально-економічних чинників обумовлюють створення і розвиток мережі ЗДО різного типу і різних форм власності, що об'єктивно потребує не лише нової стратегії її модернізації, а й нових тактичних дій до реалізації її практик з надання освітніх послуг у відповідь на мінливі запити соціуму. І, безумовно, до конкурентоспроможності необхідно підготувати майбутніх педагогів, оскільки вони будуть впроваджувати нові види і форми діяльності в ЗДО в умовах ринкової економіки.

Окремі напрями фахової підготовки майбутніх педагогів ЗДО до діяльності в умовах ринкової економіки є суголосними із стратегією БКДО (2021), зокрема, його інваріантної та варіативної складових і саме структурно-функціональний підхід дозволяє вводити у зміст ОКР не лише нормативні, а й вибіркові освітні компоненти. Вони, по-перше, задовольняють індивідуальні запити студентів з огляду на їхню професійну діяльність у майбутньому і, по-друге, дозволяють швидко переорієнтувати зміст фахової підготовки майбутніх педагогів відповідно до мінливості соціального замовлення на освітні послуги для дітей у ЗДО різного типу і різних форм власності.

До прикладу, нормативний ОК «Педагогіка дошкільна» представлений у навчальному плані монолітними блоками тем (розділами), кожен з яких, по-перше, є цілісним а, по-друге, водночас допускає певний поділ, що вирізняється логічною послідовністю змісту. Кожна наступна тема змодельована за аналогічним планом: систематичний виклад змісту лекційного матеріалу, проведення практичного (практичних) заняття, виконання завдань самостійної підготовки, моніторинг проміжних результатів опанування курсом. Відповідно, за щораз складнішим є зміст матеріалів і чіткіша його спрямованість на опанування технологіями їхньої методичної реалізації в ЗДО.

Систематичне вивчення розділу «Основи дидактики дошкільної освіти» Педагогіки дошкільної передусє вивченню курсу вибіркового ОК «Освітня діяльність вихователя різновікової групи ЗО». Це дозволяє студентам поглиблено усвідомити їхні особливості та утвердитися в необхідності опанування методичним інструментарієм для роботи з дітьми в різних вікових групах. Така послідовність забезпечує логічну наступність змісту фахової підготовки та створює умови для конкретизації базових дидактичних знань у площині їх практичного застосування.

У межах «Педагогіки дошкільної» студенти засвоюють загальні закономірності освітнього процесу, принципи, методи і форми організації діяльності дітей. Водночас ці знання мають узагальнений характер і потребують подальшого поглиблення. Саме у вибірковій дисципліні відбувається їх розвиток і практична спрямованість у контексті організації освітньої діяльності в різновікових групах.

Зокрема, продовжується вивчення дидактичних принципів, але вже з позиції їх адаптації до різновікового складу групи. Принципи доступності, індивідуалізації та диференціації розглядаються з урахуванням необхідності одночасного забезпечення освітніх потреб дітей різного віку. Відповідно, студенти набувають умінь варіювати зміст і способи організації діяльності залежно від конкретної педагогічної ситуації.

Поглиблюється також розуміння методів і форм організації навчання. Якщо у нормативному курсі вони подаються як загальнодидактичні категорії, то у вибіркового – акцентується їх гнучке поєднання та практичне використання в умовах різновікової групи. Особливого значення набуває вміння комбінувати фронтальні, групові та індивідуальні форми роботи, забезпечуючи участь кожної дитини.

Важливим напрямом є інтеграція змісту освітньої діяльності, що дозволяє організувати спільну діяльність дітей різного віку. У цьому контексті студенти вчаться поєднувати освітні напрями, створювати доступні для всіх дітей види діяльності та забезпечувати цілісність процесу. Також значна увага приділяється використанню взаємонавчання, де старші діти виступають зразком для молодших.

Продовжується формування умінь планування освітньої діяльності з урахуванням різновікового складу групи. Майбутні вихователі вчаться проєктувати освітній процес, добирати різнорівневі завдання та адаптувати їх до можливостей дітей. Це забезпечує перехід від теоретичного розуміння до практичної реалізації педагогічних дій.

Структурно-функціональний підхід прослідковується під час вивчення «Педагогіки дошкільної» та вибіркового ОК «Комп'ютерні ігри в роботі з дітьми». Структурно-функціональні аспекти охоплюють теоретичне підґрунтя (закономірності розвитку дітей раннього і дошкільного віку, види діяльності у дошкільному дитинстві (приміром, ігрова), методологічні аспекти (дидактичні принципи, форми і методи розвитку дошкільників) і нормативну відповідність (вікові особливості, нормативні аспекти організації освіти дошкільників). Перелічені аспекти представлено у змісті нормативного ОК, натомість вибіркового ОК доповнює методичні особливості, урізноманітнює практичний інструментарій. Наприклад, ОК «Педагогіка дошкільна» формує у здобувачів освіти знання про закономірності розвитку дитини, ігрову діяльність як провідну, різновиди ігор у дошкільному дитинстві. Комп'ютерні ігри, які передбачено у змісті вибіркової дисципліни, у цьому контексті розглядаються як сучасна модифікація ігрової діяльності, а також як засіб для розвитку когнітивних процесів дитини дошкільного віку (мислення, уваги, пам'яті тощо) у сучасному цифровому просторі. Водночас здобувачі освіти ознайомлюються з нормами впровадження цифрових технологій без шкоди для зору та психіки дітей, використовуючи гімнастику для очей та зміну видів діяльності.

Отже, вибіркові освітні компоненти (зокрема «Освітня діяльність вихователя різновікової групи 30», «Комп'ютерні ігри в роботі з дітьми» та ін.) логічно доповнюють зміст Педагогіки дошкільної, забезпечуючи поглиблення та практичну конкретизацію засвоєних знань. Такий взаємозв'язок дисциплін реалізує структурно-функціональний підхід і сприяє формуванню готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності.

Як бачимо, мовиться про ОК в межах одного розділу – нормативний і вибіркового. Тут, вважаємо, важливо наголосити на тому, що не кожен здобувач фаху вибирає такий ОК і саме така ситуація пояснює особливе навантаження на нормативний ОК. Адже його змістом викладач зобов'язаний перекрити інформацію, яку закладено у вибіркового ОК. Саме структурно-функціональний підхід, з нашого погляду, й обумовлює моделювання змісту для самостійної підготовки кожного студента. Оскільки вона є обов'язковою, то, почасти, компенсуються найважливіші аспекти вибіркового ОК. І якщо інформацію добирати за структурно-функціональним підходом, вона різниться між нормативним і вибіркового ОК лише обсягом і способами опанування.

Очікувані результати ПРН обумовлюють сучасні методи викладання Педагогіки дошкільної. До їхнього переліку відносимо залучення студентів на практичних заняттях до роботи в малих групах за методиками «Акваріум», «Дерево рішень», «Займи позицію», «Коло ідей» та ін., що забезпечують кожному студенту свободу вибору, метод конкретних ситуацій (кейс-метод), методи проєктування і моделювання проблемних ситуацій, оцінки та самооцінки практичних дій всіх учасників освітнього процесу, метод дискусії із запрошеними фахівцями для читання гостьових лекцій чи проведення практичних занять, метод «635», адже всі вони супроводжуються діалогами, полілогами в малих групах і в групі загалом та ін.

До прикладу, під час практичного заняття викладач застосовує метод «635», як один із варіантів методу «мозковий штурм». Студенти самостійно створюють шість малих груп, кожна з яких оголошує три ідеї від групи, які є важливими для обговорення. Кожен учасник малої групи може висловити аргумент (у сумі - не більше п'яти) і так довести (чи не довести) актуальність ідеї.

У процесі викладання «Педагогіки дошкільної» викладач активно впроваджує і кейс метод, який надає широкі можливості студентам опанувати практичними умінями організовувати групу дітей під час педагогічної практики, володіння їхньою увагою, коректного регулювання колективною та самостійною діяльністю в різних формах її організації тощо.

Приміром, викладач може запланувати використання кейс методу, як фрагмент лекції (студенту надається можливість виступити із повідомленням, яке він підготував самостійно із погодженням теми з викладачем), а також цей метод широко впроваджується на практичних заняттях. При цьому, обов'язковою умовою ми розглядаємо завчасне ознайомлення студентів із тематикою можливих ситуацій, які можуть виникати в реальному освітньому процесі ЗДО під час роботи з дітьми, педагогами чи з батьками вихованців.

Підготовка до вирішення певної ситуації, яку обирають студенти за принципом об'єднання в малі групи, посилює їхню увагу до опанування теоретичними знаннями задля пошуків своїх і альтернативних способів розв'язання такої ситуації з досвіду роботи практиків, використання зразків розв'язання аналогічних ситуацій педагогами не лише в ЗДО України, а й у інших країнах. Такий підхід до підготовки студентів, самостійні пошуки ними ефективних шляхів вирішення реальних ситуацій стимулює їхню підготовку до реальної професійної діяльності.

Свобода вибору важливої ідеї, активний полілог у малих групах, змагання за кращий приклад вчать студентів до ведення конструктивного обговорення і презентації спільної думки, мінімізують конфліктні ситуації у вирішенні дискусійних питань.

Безумовно, вибіркові ОК ми не трактуємо як другорядні чинники формування педагогічного професіоналізму, однак їхня вибірковість, отже й необов'язковість, має спонукати викладача нормативного ОК не лише до логічно послідовної побудови його змісту, а, насамперед, як практично конкретного, життєво необхідного, тобто детермінованого відповідністю цілей між соціальним замовленням на якість освітніх послуг для дітей дошкільного віку і готовністю педагога їх забезпечити.

Практика підготовки майбутніх педагогів для ЗДО на Педагогічному факультеті Карпатського національного університету імені Василя Стефаника упродовж тривалого часу доводить, що найефективнішою умовою забезпечення майбутніх фахівців є структурування вибіркових ОК із чітким особистісно орієнтованим проєктуванням змісту та їхніх функцій. Відповідно, кожен студент із урахуванням індивідуальних пріоритетів і намірів щодо професійної самореалізації самостійно обирає із запропонованого каталогу вибіркові ОК. До прикладу, «Педагогічна етика вихователя», «Менеджмент у системі дошкільної освіти», «Професійна педагогіка», «Педагогіка партнерства», «Гендерна педагогіка», «Педагогіка толерантності» та ін. Цілком очевидно прослідковуються міжпредметні зв'язки між нормативними («Педагогіка загальна», «Педагогіка дошкільна» та ін.) і вибірковими ОК. Нормативні та вибіркові ОК впорядковують згідно принципом ієрархічності, тобто кожен вибірковий ОК є продовженням, збагаченням цілісного змісту нормативного, підпорядковуючись комплексності та логічності категоріально-понятійного поля в руслі дитинознавства.

Таким, чином, створені нами умови стимулюють кожного студента не лише до засвоєння знань у процесі навчання, а й до опанування способами самореалізації індивідуального потенціалу в професійній діяльності, до саморозвитку педагогічної майстерності, до збагачення особистого досвіду у процесі міжособистісної взаємодії з колегами і батьками вихованців, а також до поглиблення професійної рефлексії.

Проаналізуємо, як зміст нормативного ОК «Педагогіка дошкільна» (викладається на I–II курсах денної та заочної форм навчання) на міждисциплінарному рівні у комплексі із вибірковими ОК, зазначеними вище, реалізує актуальні завдання теоретичної та методичної підготовки майбутніх педагогів ЗДО, стимулює вироблення їхніх пошуково-дослідницьких умінь не лише у навчальній, а й у науковій роботі з чітко спроектованим теоретико-прикладним змістом. Ураховуючи досить широкий спектр змісту знань та їхню спрямованість на формування не лише інтелектуальних, а й методичних умінь навчально-виховного змісту, а також практичних навичок реалізації опанованих знань у реальному освітньому процесі ЗДО різного типу, ми їх систематизували і дещо умовно звели в окремі блоки (розділи), що відповідають логічній послідовності викладу ОК.

Щодо «Педагогіки дошкільної», зауважимо на тому, що в умовах ступеневої підготовки педагогів ЗДО на ОКР «бакалавр» носить завершальний характер, отож, цілком закономірно, що після III-го семестру, коли студенти складають останній іспит, освітні цілі зазначених нами вище галузей педагогічної науки спрямовуються викладачами на подальше розширення знань студентів про роль і цінність дидактико-розвивального простору ЗДО, місце і значення особистості педагога в управлінні освітнім процесом в руслі новітніх здобутків вітчизняної та зарубіжної теорії і практики («Менеджмент у системі дошкільної освіти»); психолого-педагогічні чинники, які забезпечують ефективність процесів особистісного формування вихованців у сенситивному періоді їхнього становлення («Педагогіка толерантності», «Психологія дітей раннього і дошкільного віку», «Гендерна педагогіка»); правові основи міжособистісних взаємовідносин з батьками вихованців в освітньому середовищі, правила і норми поведінки у різних формах організації співпраці інститутів формування особистості, нормативно-правові основи їхньої взаємодії («Соціально-правовий захист материнства і дитинства», «Педагогіка партнерства», «Педагогічна етика вихователя»).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, структурно-функціональний підхід є ефективною методологічною основою інтегрування змісту нормативних і вибіркових освітніх компонентів у процесі фахової підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти. Його реалізація забезпечує цілісність, логічну послідовність і практичну спрямованість освітнього процесу.

Доведено, що поєднання змісту освітнього компонента «Педагогіка дошкільна» з вибірковими дисциплінами сприяє поглибленню теоретичних знань і формуванню професійно значущих умінь та навичок. Упровадження структурно-функціонального підходу підвищує якість фахової підготовки, забезпечує індивідуалізацію освітньої траєкторії здобувачів та формує готовність майбутніх педагогів до професійної самореалізації й безперервного розвитку.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в конкретизації змісту, форм і методів фахової підготовки майбутніх вихователів ЗДО з використанням інноваційних технологій у руслі структурно-функціонального підходу.

Використана література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). Нова редакція. 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Дука В. Поняття структурно-функціональної моделі освітнього середовища у педагогічній літературі. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. Випуск 1(19), 2021. С.53-68. <https://doi.org/10.33189/epsn.v1i19.190>
3. Каплінський В. Авторський підхід до моделювання системи професійного становлення майбутнього вчителя в освітньо-виховному середовищі ЗВО. *Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. Випуск 72, 2022. С. 53–59. DOI <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2022-72-53-59>

4. Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти». № 755-21 від 19 жовтня 2021 р. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>

References:

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity). Nova redaktsiia. (2021) [Basic component of preschool education (State standard of preschool education). New edition]. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf [in Ukrainian].
2. Duka V. (2021). Poniattia strukturno-funktsionalnoi modeli osvitnoho seredovyscha u pedahohichnii literaturi [The concept of a structural-functional model of the educational environment in pedagogical literature]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy*. 1(19), S. 53–68. <https://doi.org/10.33189/epsn.v1i19.190> [in Ukrainian].
3. Kaplinsky V. (2022). Avtorskyi pidkhid do modeliuvannia systemy profesiinoho stanovlennia maibutnoho vchytelia v osvitno-vykhovnomu seredovyschi ZVO [Author's approach to modeling the system of professional development of a future teacher in the educational environment of higher education institutions]. *Naukovi zapysky VDPU imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriya: pedahohika i psykholohiia*. 72, S. 53–59. DOI <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2022-72-53-59> [in Ukrainian].
4. Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu "Vykhovatel zakladu doshkilnoi osvity" [On approval of the professional standard "Preschool Education Teacher"]. № 755-21 vid 19 zhovtnia 2021 r. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti> [in Ukrainian].

N. Lysenko, M. Matishak, N. Zakharasevich. Structural-functional approach to the integration of elective disciplines and the content of normative courses of professional training of future teachers of preschool education institutions of various types

This article provides a theoretical justification and highlights the methodological features of implementing the structural-functional approach in the professional training of future preschool educators. It addresses the issue of integrating the content of mandatory and elective educational components in the context of modernizing higher teacher education in Ukraine and in light of contemporary social demands. Based on an analysis of scientific sources and practical experience in training students majoring in A2 Preschool Education, the essence of the structural-functional approach is revealed as one that ensures the integrity, systematic nature, and logical sequence of the educational process.

The possibilities for integrating the content of the normative educational component "Preschool Pedagogy" with elective disciplines, in particular "Educational activity of a teacher of a different age group of educational institutions", "Computer games in working with children" and others, are analyzed. Their role in deepening theoretical knowledge, concretizing didactic principles, and forming the practical skills of future educators is identified. It is demonstrated that the structural-functional approach facilitates the establishment of interdisciplinary connections, the harmonization of the content of academic disciplines, and the assurance of continuity and variability in professional training.

It is argued that the implementation of this approach stimulates the cognitive activity of students and fosters their readiness for professional self-realization, self-development, and lifelong learning. It is emphasized that the integration of educational components enables the preparation of competitive professionals capable of effectively carrying out their professional activities in various types of preschool education institutions.

Key words: structural-functional approach, professional training of educators, preschool education, preschool pedagogy, integration of educational components, different age group, computer games.

Дата першого надходження статті до видання: 26.06.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 01.09.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 25.09.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу
CC BY 4.0